

วาทกรรมการพัฒนา : การศึกษาตลอดชีวิต

Life-Long Education : The Discourse of Development

การศึกษาทุกระบบถือว่าเป็นความบูรณาการของการควบคุมความรู้เชิงความหมายที่มีต่อการพัฒนา คุณชีวิตของคนในรัฐชาติ การศึกษาจะแสดงออกในการสร้างความหมาย การสร้างค่านิยม รวมทั้งการสร้างค่านิยมเชิงการประสานลักษณะคุณค่าต่าง ๆ ที่ดึงมาต่อสังคมส่วนรวม แต่อย่างไรก็ตาม การศึกษามักถูกรอรับว่า ในเรื่องการเสนอทางออก-คำตอบ โดยเฉพาะการรวบรวมคำตอบต่าง ๆ ที่มาจากคำถามในการจัดทำนโยบาย เพื่อแก้ปัญหาทางการศึกษาทั้งสิ้น

บุพนิมิตการศึกษาครอบมมมองใหม่

ธรรมชาติของมนุษย์หรือผู้เรียนนั้นย่อมมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม (multiculture) ฉะนั้นการศึกษาที่เคยมีความเชื่อประเภทเชื่อมโยงให้เกิดโลกสถานะเดียวกันและเกิดวัฒนธรรมโลก (Global Culture) จำเป็นต้องมีการปรับหรือข้อมูลเพื่อให้เป็นข้อความรู้ให้กับผู้เรียน กล่าวคือ สามารถกำหนดกรอบความถนัดเฉพาะ (identification) ทั้งนี้นโยบายระดับชาติ หลักสูตรแกนกลาง ตลอดจนแผนการเรียนรู้ต้องมียุทธศาสตร์ที่ชัดเจนในการเพิ่มการค้นหาแหล่งข้อมูลความรู้ให้มากยิ่งขึ้น ด้วยเหตุที่มนุษย์หรือผู้เรียนมีความหลากหลายดังกล่าว สถานศึกษาจำเป็นต้องมีการกระจายพรหมแดนข้อความรู้ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการคิดที่สร้างสรรค์ในการต่อยอดและการนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างแท้จริง

มนุษย์หรือผู้เรียนในทุกๆชุมชนจะต้อง “สร้างความสุขมากกว่าการสร้างภาพ” ตลอดมีความสามารถในการสร้างความคิด ค่านิยมของตนเองซึ่งจะเป็นการสร้างฐานรากต่อการพัฒนาความป็นปีกแผ่นของสังคมในอนาคตได้ ฉะนั้น การจัดการศึกษาในมิตินี้ต้องมีการผนวกรวมระหว่างการสร้างความเป็นสมัยใหม่และต้องให้สอดคล้องกับสภาพที่เป็นจริง ถึงแม้ว่าจะได้แรงบันดาลใจจากปรัชญา ความคิด หรือศิลปวิทยาการตะวันตก หรือความเป็นโลกสมัยใหม่นั้นก็ตาม ผู้เรียนในชุมชนต้องสามารถดำรงและรักษา ขนบและอัตลักษณ์หรือ “กำพืด” ของตนเองไว้ได้

การศึกษาห้ามมองว่าโลกต้องพัฒนาไปในทางเดียว (unidirection) การศึกษาที่ดีไม่ใช่แค่นำเสนอสังคมเดิมไปสู่สังคมสมัยใหม่แบบยุคอุตสาหกรรม โดยเฉพาะการสถาปนาความเป็น “ต้นแบบ/แบบอย่าง” จากสังคมตะวันตก การศึกษาที่ดีและมีประสิทธิภาพต้องมีรูปแบบการประดิษฐ์ผสมผสานให้เกิดขึ้นได้ (invented

tradition) ด้วยเหตุนี้ การศึกษาต้องแสวงหาความเป็นสมัยใหม่ (Modernity) และห้ามมีการแบ่งขั้วที่ตายตัว ระหว่างระบบการศึกษาในโรงเรียน การศึกษานอกโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย การศึกษาหรือสถาบันทางการศึกษาต้องมี “อำนาจ” ในการสร้างและผลิตความรู้ให้กับสังคมภายใต้อัตลักษณ์และปณิธานของตนเอง ชุมชน และรัฐชาติ โดยปราศจากการครอบงำจากหน่วยที่มี “พลัง” ซึ่งเป็นชี้ตาย เพราะบางครั้งจะเป็นพลังมืดบอดหรือพลังที่มองไม่เห็น (invisible power) ซึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็น “เทคโนโลยีเชิงอำนาจ (Technology of Power)” ที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ฉะนั้นลักษณะอย่างนี้จึงทำให้เกิดการผูกเรือนทางการศึกษาได้อย่างแยกขาด และไม่รู้ตัว

มิตินิทัศน์เพื่อการพัฒนาการศึกษาตลอดชีวิต

1 ทางแรก คือการรื้อถอนองค์ความรู้/ข้อความรู้เดิม กรอบความรู้เดิม การสอน การอธิบาย การเรียนการสอนของวิชาการสายต่าง ๆ โดยเฉพาะทางด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ รัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ รวมทั้งวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในบางด้านการเรียนในลักษณะนี้เพื่อให้เกิดความอดทน มีความละเอียดอ่อนต่อความแตกต่างทางความคิด รสนิยม ความรู้สึกนึกคิด ซึ่งปราศจากการ “การกดทับเชิงอำนาจ” ผู้ใหญ่-ผู้น้อย เด็ก-ผู้ใหญ่ แก่-อ่อนเยาว์ โง่-ฉลาด การเรียนจะต้องทลายการกดทับ ปิดกั้น กีดกัน ในแง่มุมต่าง ๆ อย่างละเอียด และลึกซึ้งให้มากขึ้นกว่าที่ผ่านมา

2 ทางที่สอง คือ ต้องมีการรับรู้ “ความจริง” ในเรื่องของเนื้อหาที่แท้จริงของระบบการศึกษาแบบอัตวิสัย ที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต กล่าวคือ ความสามารถอ่านออกเขียนได้ มีทักษะในการทำงานเพื่อดำรงชีวิต และสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความเป็นปกติสุข เพราะการศึกษาทุกระบบเป็นกระบวนการที่เสกสรรปั้นแต่ง ให้ผู้เรียนให้มีจริยศาสตร์ จากการมีมุมมองที่แคบให้มีมุมมองที่กว้างขึ้น จากเน้นประโยชน์ของตนเองให้เน้นประโยชน์ส่วนรวมมากขึ้น และเห็นมิตिकุณค่า “แบบรวมมากกว่าแบบย่อย”

3 ทางที่สาม คือ การศึกษาในลักษณะนี้ จะเป็นงานเสริมสร้างการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียน กล่าวคือ ต้องเป็นกระบวนการที่สร้างความเข้าใจพื้นฐาน ด้วยเหตุนี้ การศึกษาตลอดชีวิตควรมีลักษณะอย่างน้อย 4 P's คือ Planet, People, Performance and Peace ผู้เขียนขออธิบาย ดังนี้

- Planet คือการรับรู้สังคมโลก พลโลกจะต้องเข้าใจและตระหนักว่า ปัจจุบันนี้ทุกๆประเทศต่างเน้นให้

ประชาชนของตนเองสามารถอ่าน ออกเขียนได้เพื่อการเข้าถึงข้อมูลต่างๆและนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

- People คือ การเสริมสร้างความเข้าใจอันดีในความแตกต่างระหว่างบุคคล อัตลักษณ์ชุมชน เชื้อชาติ ตลอดจน การอยู่ร่วมกันแบบสันติสุข สิ่งนี้จะนำไปสู่ความสมบูรณ์ของโลกได้อย่างยอดเยี่ยม

- Performance คือ การแสดงออกในรักการอ่าน การพูดคุยกับบุคคลอื่นเสมอ เพราะสิ่งเหล่านี้จะเป็นการเพิ่มพูนความรู้ตลอดเวลา หลังจากที่ไม่ได้อยู่ในระบบโรงเรียน ซึ่งจะเป็นสร้างภูมิคุ้มกันให้การใช้ชีวิตอย่างนี้ประสิทธิภาพได้ในอนาคต

- Peace คือ การส่งเสริมให้เกิดการลดความรุนแรงทุกอย่าง เช่น ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง ความรุนแรงเชิงกายภาพ การศึกษาตลอดชีวิตต้องมีความรู้เชิงเทคนิควิชาการ (technical epistemology) และกระบวนการที่

บทสรุป

การศึกษาตลอดชีวิต จึงเป็นกระบวนการที่รัฐจะต้องให้ความสำคัญโดยมีการส่งผ่านวิชาทางด้านวิชาชีพ (Vocational Education/ Career Education) ทั้งนี้ก็ต้องไม่หลงลืมที่จะใส่ความรู้เชิงวิชาการ (Pedagogy) ให้กับผู้เรียน เมื่อเป็นเช่นนี้ วาทกรรมการศึกษาตลอดชีวิตจึงจะเป็นกระบวนการพัฒนารัฐชาติแบบองค์รวมและส่งผ่านต่อความผาสุกของประชาชนที่แท้จริง

ธงชัย สมบูรณ์

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง